



U'ung Melu'ung vandfaldet
i Pujungan på Borneo falder
50 meter ned i en pool.

Biologisk hot spot i Borneos hjerte



Det mørkegrønne felt viser den 1,4 millioner hektar store Kayan Mentarang nationalpark. Parken ligger lige på grænsen mellem Indonesien og de malaysiske delstater Sarawak og Sabah.

Nu med fremtid

Når det går rigtig godt i et WWF projekt, så sikres menneskers ret til egen natur, og folk på rovdrift sættes på porten. Efter ti år i Borneo lukker WWF Verdensnaturfonden ned. Og det er med en god fornemmelse i kufferten

Set fra et lille en-motors fly et sted i luften over Kayan Mentarang nationalparken ligner den enorme ”broccoli”, man har under sig, mest af alt uberørt natur. Og Kayan Mentarang er bestemt stor og imponerende natur – men for størstedelens vedkommende er der faktisk tale om et kæmpemæssigt kulturlandskab.

I ny og næ brydes skoven af landsbyer, og i en stor radius omkring disse finder man skov i forskellig alder, alt efter hvornår man sidst dyrkede højlandsris på stedet. Og dybt inde i skoven, i hvad der ligner vild natur, finder man pludselig en ualmindelig rigdom af frugttræer. Her lå engang landsbyer, og fortidens dayak-folk lagde her frøene til nutidens store frugttræer.

Her findes gravpladser med stenmonumenter og kinesiske krukker, hvori de afdøde eller deres knogler er stedt til hvile. Og på floderne mødes man af sten med menneskelignende figurer – måske markering mellem to rivaliserende gruppers territorier, sat i en tid hvor man stadig gik på jagt efter hinandens hoveder. Alle

tegn der vidner om, at der i århundreder har boet mennesker i Kayan Mentarang.

KORTLÆGNING AF NATUR OG SAMFUND

Det faktum var udgangspunktet for det projekt, som WWF startede i Kayan Mentarang for 10 år siden. Projektets fokus var samspillet mellem natur og mennesker. WWF havde allerede da været medvirkende til at få områdets status ændret fra *Strict Nature Reserve* til nationalpark. Dette betød, at adgangsforbud til området blev ændret til en ret for de oprindelige beboere til at udnytte naturen på en bæredygtig måde. Men for at nå dertil har man været nødt til at kortlægge de lokales ejerskab til og anvendelse af det enorme skovområde, der fylder lige så meget som en tredjedel af Danmark.

Gennem et storstilet kortlægningsarbejde i samarbejde med lokalbefolkningen kom det frem, at der er tydelige grænser mel-

"Nåh nej, dem spiser vi også"

De etniske grupper på Borneo har ry for at spise alt, der går, flyver og kryber. Jeg spurgte derfor en gammel mand i Long Berini, om han kunne nævne blot et enkelt dyr, som de aldrig sætter tænderne i. Den gamle mand begravede sit hoved dybt i hænderne, mens han knurrende tænkte, så det næsten

knagede. Så kiggede han ivrigt op og rakte en finger i vejret – men snart falmede hans blik, og hans finger dalede. "Det er et utrolig svært spørgsmål du der stiller", pointerede han, og tænkte højlydt videre. Han remsede forskellige dyr op, men måtte igen og igen konstatere: "Nåh nej, dem spiser vi også". Til sidst opgav han, tydeligt skuffet over hans manglende evne til at levere et svar.



Foto: toppx2

Der findes enorme træer i Kayan Mentarang. Desværre anses de for meget værdifulde for tømmerfirmaer, der mener, at de blot står og venter på deres motorsave.

På billedet til højre leger børn med døde pattegrise.



Foto: toppx2

lem de forskellige gruppers traditionelle jorde. Disse følger ofte naturlige grænser i landskabet, såsom bjergkamme og floddale og inkluderer naturligvis de nu forladte landsbyområder, der for en stor dels vedkommende ligger langt inde i nationalparken. Mens det enorme kortlægningsarbejde fandt sted i landsbyerne, var projektets biologiske team samtidig i fuld gang med at indsamle data. Biologisk havde man ved projektets start kun lige skrabet i overfladen, og mange områder af parken havde aldrig haft besøg af forskere. Inden første fase var ovre, havde mange forskere været aktive, og man havde kortlagt områder ud over hele parken. Konklusionen var, at Kayan Mentarang levede op til forventningerne

om, at der her var et biologisk 'hot spot', og i årene fremover registrerede man flere nye arter her dybt inde på Borneo.

INNOVATIV FORVALTNING

WWF's udgangspunkt var, at de lokale skulle have særlige rettigheder i forhold til nationalparken. Der var derfor brug for samarbejde med partnere på et højere politisk niveau – ikke mindst med den myndighed der har ansvar for landets nationalparker. Forvaltning af nationalparker i Indonesien har mange steder slået fejl, og mange parker er i dag så ødelagte af illegale aktiviteter, at der ikke længere er noget at forvalte – og konflikter med lokalbefolkninger



Foto: toppx2

På vej ind mod Kayan Mentarang kan man fra det lille fly følge slyngningerne fra Borneos floder omgivet af grønt.



Foto: WWF Indonesien



Foto: toppx2

Lokale fra landsbyen Long Alongo og WWF's feltpersonale afholder workshop. Deltagelsen på Kayan Mentarang projektet har været enestående. Nederste billede viser WWF medarbejdere og folk fra landsbyen Binuang, som undersøger et nyligt produceret satellitkort over området.

Foto: Edmond Dounias



Foto: Amir Sodikin

Landbylederen fra Tau Lumbis med sine "krigere" og med et "hoved" i hånden – alt sammen til ære for officielle gæster.

Med WWF's Lene Topp i felten

Hovedet på sømmet

Efter en god nats søvn i Bpk Anyies hus i Long Alango, sidder jeg nu bøjet over dagens første ris. Den aldrende landsbyleder retter sit morgenblik mod mig og siger: "Mit hoved faldt ned i går aftes!" Overrasket spørger jeg, hvad han mener. Jo, sent i aftes hørte han et brag fra første sal – og var straks klar over, at det var "hovedet". Stadig total forvirret fortæller jeg, at det bare var mig, der hårdt havde slået foden ind i det bræt, der holdt min vakkelvorne seng på plads. Men den slugte Bpk Anyie ikke. Han blev stædigt ved med at tale om "sit hoved", og bad mig til sidst komme med og se. Vi gik op ad den smalle trappe og ind i rummet ved siden af, hvor jeg havde sovet. "Der kan du bare se", råbte han triumferende, og pegede på en brun sæk på gulvet. "Normalt hænger den på det søm", forklarede han pegende. Og for at gøre det helt klart for mig, stak han hånden ned i sækken og frembragte et kulsort kranie med store tomme øjenhuler. Jeg var da ikke længere i tvivl om, at jeg befandt mig i hovedjægerens land.



Foto: toppx2

har været mere end almindelige. WWF's nytænkende tilgang til forvaltningen gik på at inddrage lokalbefolkningen direkte i forvaltningsarbejdet. Det var en tanke, man lige skulle vænne sig til – om end den bestemt ikke blev afvist.

Organisationen FoMMA, der er de lokales repræsentanter i forvaltningsstrukturen, så dagens lys i 2000. FoMMA skal kunne fungere på lige fod med distrikt, provins og nationale myndigheder, og mange ressourcer blev sat ind på at gøre organisationen klar til at indtage denne vigtige rolle.

I starten af 2002 fik WWF's nytænkende tilgang til forvaltning endelig klar anerkendelse gennem ikke mindre end tre minister-

forordninger. Disse beskrev, hvordan Kayan Mentarang skulle fungere som model for "Collaborative Management", og det videre arbejde skulle følge den forvaltningsplan, der var blevet udarbejdet i WWF-projektets første fase. Kayan Mentarang blev dermed den første nationalpark i Indonesien, hvor repræsentanter fra lokalbefolkningen kom med i forvaltningsenheden. Et forrygende resultat.

OPGØR MED ET TRUSSELSBILLEDE

Mens WWF i høj grad var den eneste aktør i Kayan Mentarang i første fase (1996-2000), så kom der i anden fase (2000-2006) en række nye aktører på banen, ofte med en helt anden dagsorden end

Med WWF's Lene Topp i felten

Dimsen med de magiske kræfter

En mand i Krayan Tengah viser os en snor, hvori der hænger et sneglehus og noget, der ligner to enorme tænder. "Denne dims har magiske kræfter", fortæller manden, "den bruges til at løse konflikter". Hvis to personer - måske en smule modvilligt - har givet hinanden et løfte, så kan dimsen sikre, at de holder deres løfte. Den svinges nogle gange over hovedet på begge parter - og hvis en af dem senere vælger at bryde løftet, så vil personen snart efter se døden i øjnene.

Stærke sager!

En af vores projektfolk påstod, at han gerne ville holde op med at ryge - men at det var frygteligt svært.

"Det kan da nemt klares", fik han at vide på turen til Krayan Tengah, og den mystiske dims blev hentet frem. Hvorfor ikke bruge de magiske kræfter til noget fornuftigt? Men at afgive et løfte mod naturens stærke kræfter, turde vores medarbejder alligevel ikke.



Foto: toppx2

WWF. Malaysiske firmaer rettede blikket mod Indonesien og så, at millioner af hektar skov blot lå og ventede på deres motorsave. For projektet betød det ekstra arbejde, men i dag kan vi heldigvis sige, at grænserne omkring Kayan Mentarang stadig er nogle af de mest intakte omkring en nationalpark i Indonesien. Store planer om vejbyggeri blev stoppet, og tømmerfirmaer på rov i parken blev sat på porten.

Den hidtil største prøvelse kom i 2005, da Indonesiens landbrugsminister fremlagde planen om, at 1,8 millioner hektar skov på grænsen mellem Indonesien og Malaysia på Borneo skulle vige pladsen for 'verdens største oliepalmeplantage'. Kayan Mentarang ligger direkte på grænsen, og konsekvenserne for parken var uoverskuelige.

WWF initiativet *Heart of Borneo*, hvorunder Kayan Mentarang hører, trådte i karakter. Kampagner og lobbyarbejde stod på i månedsvis, mens landbrugsministeren sideløbende holdt møder med potentielle investorer til hans store plan. Et afgørende vendepunkt kom, da Indonesiens skovminister offentligt bad sin ministerkollega genoverveje planen. Skovministeren gjorde

opmærksom på, at der i det område, landbrugsministeren ville omdanne til oliepalmeplantager, lå adskillige beskyttede områder - og at de tre lande på Borneo er blevet enige om, at der skal tages hensyn til Heart of Borneo. Sådan blev det. Landbrugsministeren har nu meddelt, at planen er reduceret til 180.000 hektar, der alle ligger uden for beskyttede områder.

WWF Indonesien vil helt sikkert være til stede i Kayan Mentarang i mange år fremover, men fra WWF i Danmark takker vi af og overlader arbejdet til Heart of Borneo, der med sin seneste succes har vist sig at være et både stærkt og virkningsfuldt initiativ.

Med WWF's Lene Topp i felten

Kød til den sorte gryde

Vi betragter det larmende U'ung Melu'ung vandfald, hvor en kaskade af vand falder 50 meter ned i en dyb pool.

"Se deroppe", siger en af de lokale, og peger på en flyvende lemur, der klamrer sig til en træstamme - et egnagtigt dyr med flyvehud mellem benene. Jeg er klar med kameraet, men så "krabber" den om på den anden side af træet. Irriterende!

"Se under vandfaldet" råber en anden, hvor en smuk Sambar hjort står i vanddisen.

Dyrene kommer hertil for at nyde naturens mineraler fra en saltkilde under vandfaldet. "Se hvad jeg fandt!" råber en tredje, der kommer slæbende med en død abe. Den er faldet ned fra et træ - for det sker skam af og til - og har tydeligt åbent benbrud og sikkert masser af indre blødninger. Så på trods af det jagtforbud, som vi altid har på vores ture, så kom der denne dag alligevel noget med hjem til den sorte gryde.



Foto: toppx2

Artiklens forfatter sammen med lokale unge mænd - og den døde abe.

På Borneo har de lande, der deler øen, Indonesien, Malaysia og Brunei, et fælles skovinitiativ "**Heart of Borneo**", som arbejder for at bevare det, der er tilbage af øens regnskov. Læs mere på www.borneo-ecotourism.com



Foto: toppx2

...og WWF fortsætter i Koraltrekanten

Der er fortsat masser at gøre omkring Borneo. WWF tager på havet

I august startede WWF Verdensnaturfonden et nyt projekt i Indonesien. Vi er nu hoppet ned fra træerne i det indre Borneo og ud på dybt vand. Mange års erfaringer med deltagerorienteret forvaltning af naturressourcer i Kayan Mentarang skal nu søges overført til et noget anderledes miljø. Projektet vil arbejde i to områder i Indonesien, begge beliggende i verdens mest artsrige havområde, Koraltrekanten.

Det ene feltområde ligger i Berau i Øst Kalimantan og omfatter en længere kyststrækning, samt Derawan-øerne ud for Borneo. Her findes et af de vigtigste redeområder for suppeskildpadder i Asien, djævlørøkker kan observeres dagligt, og på øen Kakaban findes den ene af verdens kun to indestængte og fascinerende marine søer fyldt med grønligt vand og gopler. Området er ekstremt artsrigt og varieret og er da også allerede kendt som et af verdens bedste dykkersteder.

Det andet feltområde ligger længere mod øst og omfatter en gruppe af øer, der samlet går under betegnelsen Solor-Alor. Området kan præsentere en ganske ekstraordinær artsliste og er et såkaldt "hot spot" hvad angår tilstedeværelsen af store havdyr, hvilket ikke mindst skyldes de næringsrige strømme, der slynges gennem stræderne mellem områdets øer. Her findes djævlørøkker, delfiner, havskildpadder, klumpfisk, hvalhajer og frem for alt en lang række hvaler. Det er også her, at vi finder Indonesiens traditionelle og stadigt fungerende hvalfangersamfund.

Hele 53% af det animalske protein, som indoneserne konsumerer, kommer fra fisk – og procentdelen er selvsagt meget højere hos

befolkningen langs de 81.000 km kystlinje på landets 17.500 øer. Det er altså af yderste vigtighed, at Indonesiens kystsamfund sikres adgang til havets ressourcer, og det er hvad WWF Verdensnaturfondens nye projekt, med sin deltagerorienterede tilgang, handler om.

Kystsamfundene i de to feltområder står overfor mange af den samme type af problemer. Begge områder er rige på koraler og fisk. Men begge områder er udsat for nedslidning, og fiskeresourcen er på retur.

I begge områder finder vi fattige kystsamfund, der er helt og aldeles afhængige af de ressourcer, som det omkringliggende hav kan give dem. I begge områder er der en øget tendens til anvendelse af kortsigtede og ubæredygtige fiskerimetoder med blandt andet cyanid- og dynamit-fiskeri. Og i begge områder kommer store moderne fiskerflåder på kysten og, som de lokale udtrykker det: "tømmer områderne for fisk". Men i begge områder er der også et stort potentiale for bæredygtig udnyttelse, og begge områder har et stort potentiale for turisme på grund af tilstedeværelsen af store karismatiske havdyr.

I de kommende år vil WWF Verdensnaturfonden gøre hvad vi kan for at udvide vores aktiviteter i Koraltrekanten, så vi kan sikre, at både mennesker, havet og havets beboere i disse unikke områder sikres for fremtiden. ■

Læs mere om de to områder på www.panda.org.

Søg på økoregionerne Banda-Flores og Sulu Sulawesi.